

Hector Malot

SINGUR PE LUME

Traducere din limba franceză de MANUELA CORAVU
Cuvânt-înainte de DELIA-MONICA GEORGESCU

CORINT
EDUCAȚIONAL

Pentru Lucie Malot

În timp ce scriam această carte, mă gândeam tot timpul la tine, copila mea, și numele tău îmi venea în fiecare clipă pe buze. O să-i placă lui Lucie? O va interesa pe Lucie? Tot timpul Lucie. Numele tău, pronunțat atât de des, trebuie să fie înscris la începutul acestor pagini: nu știu ce soartă vor avea, dar, oricare ar fi aceasta, ele îmi vor da o mulțumire care valorează cât tot succesul, satisfacția de a mă gândi că tu le poți citi, bucuria de a și le oferi.

Hector Malot

PRIMA PARTE

I

ÎN SAT

Sunt un copil găsit.

Dar, până la opt ani, am crezut că, asemeni celorlalți copii, am o mamă, căci, atunci când plângeam, o femeie mă strângea cu atâta drag în brațele ei, încât lacrimile mi se opreau imediat.

Niciodată nu m-am culcat fără ca această femeie să vină să mă sărute și, când vântul de decembrie lipea zăpada de geamurile albite de ger, ea îmi lua picioarele între palme și mi le încălzea, cântându-mi un cântec ale cărui versuri și melodie mi le mai aduc puțin aminte.

Când păzeam vaca pe marginea drumurilor sau prin mărcinișuri și eram prins de câte-o ploaie rapidă, ea venea înaintea mea în grabă și mă obliga să mă ascund sub poala fustei de lână pe care și-o ridica pentru a-mi acoperi capul și umerii.

În fine, când mă certam cu vreun prieten, mă punea să-i povestesc necazurile mele și aproape întotdeauna mă consola sau îmi dădea dreptate.

Când eram prins de câte-o ploaie, mă ascundea sub poala fustei.

Din această cauză și din multe altele, datorită felului în care-mi vorbea, mă privea, mă mângâia, dar și blândeței cu care mă certa, nu aveam de ce să mă gândesc că nu este mama mea.

Dar iată cum am aflat că nu este decât doica mea.

Satul meu, sau, ca să spun mai exact, satul în care am fost crescut, căci eu nu am avut de fapt un sat al meu, un loc de naștere, așa cum n-am avut nici mamă, nici tată, în sfârșit, satul în care mi-am petrecut copilăria se numește Chavanon; este unul dintre cele mai sărace din centrul Franței.

Această sărăcie se datorează nu indiferenței sau lenei locuitorilor săi, ci locului unde se află, într-o regiune puțin roditoare. Solul este arid și, pentru a produce recolte bune, ar avea nevoie de multe îngrășăminte, dar astfel de resurse nu se găsesc în ținut. Așa că nu sunt decât puține câmpuri cultivate sau, cel puțin, nu erau în vremea despre care vorbesc; în schimb, peste tot sunt întinderi vaste pline de mărăcini, iarbă-neagră și drobiță. Acolo unde se termină terenurile mărăcinoase încep landele, și pe aceste lande înalte vânturile se

zbenbuie în voie, izbînd copacii, și așa piperniciți, ce-și întind ici și colo ramurile răsucite și chinuite tot timpul anului.

Pentru a găsi copaci frumoși trebuie să cobori spre vâlcelele de pe malurile râurilor sau în luminișurile înguste, unde cresc castani înalți și stejari viguroși.

Într-una din aceste vâlcele de pe malul unui râu care-și pierde apele repezi într-unul din afluenții Loarei, se află casa unde mi-am petrecut primii ani de viață.

Până la opt ani nu am văzut niciodată un bărbat în acea casă, totuși mama mea nu era văduvă, dar bărbatul ei era cioplitor în piatră și, asemeni multor altor muncitori din ținut, lucra la Paris, dar nu mai venise în sat de când începusem să văd și să înțeleg lucrurile ce mă înconjurau. Din când în când trimitea vești printr-unul dintre camarazii care se întorceau în sat.

— Tușă Barberin, bărbatul dumitale este bine, m-a rugat să-ți spun că totul merge bine și să-ți dau acești bani; vrei să-i numeri?

Asta era tot. Tușă Barberin se mulțumea cu aceste vești; bărbatul ei era sănătos, muncea și își câștiga existența.

Chiar dacă Barberin se afla de atât de mult timp la Paris, asta nu însemna cătuși de puțin că era supărat pe femeia lui.

Rămăsese la Paris pentru că munca îl ținea acolo; când va îmbătrâni, va reveni să trăiască lângă femeia lui, iar cu banii adunați vor fi la adăpost de sărăcie atunci când vârsta le va fi împușinat forțele și le va fi măcinat, o dată cu trecerea timpului, sănătatea.

Într-o zi de noiembrie, pe când se însera, un bărbat pe care nu-l cunoșteam se opri în fața casei noastre. Eram pe prispă și făceam niște surcele. Fără să împingă poarta, dar privind peste ea spre mine, bărbatul întrebă dacă acolo locuiește tușă Barberin.

I-am spus să între.

Bărbatul împinse poarta care scârțâi și încet-încet, abia târându-și parcă picioarele, înaintă spre casă.

Niciodată nu mai văzusem un om care să mi se pară atât de murdar, bucăți de noroi, unele încă umede, altele uscate, acoperindu-l

din cap până-n picioare. Privindu-l, îți dădeai seama că mergea de mult timp pe drumuri desfundate.

La zgomotul vocilor noastre, tușa Barberin apăru imediat și, în momentul în care bărbatul trecu pragul, se trezi nas în nas cu el.

— Aduc vești de la Paris, spuse bărbatul.

Erau cuvinte simple, pe care le auzisem de mai multe ori, dar tonul cu care fuseseră spuse nu prevesteau deloc cuvintele care urmau altă dată: „Bărbatul dumitale este bine, munca merge.”

— Oh! Doamne! strigă tușa Barberin, împreunându-și mâinile, s-a întâmplat o nenorocire cu Jérôme!

— Ei bine, da! Dar nu trebuie să-ți pierzi firea; bărbatul dumitale a fost rănit, acesta-i adevărul. N-a murit, dar totuși va rămâne schilod. Acum este la spital. Am fost vecin de pat cu el și, deoarece mă întorceam acasă, m-a rugat să-ți povestesc ce s-a întâmplat. Nu pot să stau, căci mai am trei leghe de parcurs și noaptea se lasă repede.

Tușa Barberin, care voia să știe mai multe, îl rugă pe bărbat să rămână la cină; drumurile erau atât de periculoase! Se vorbea despre lupi care apăruseră în pădure, așa că era mai bine să plece a doua zi dimineața.

Bărbatul se așează lângă foc și, în timp ce mânca, ne povesti cum s-a întâmplat nenorocirea. Barberin a fost pe jumătate strivit de schelele care căzuseră și, deoarece s-a dovedit că nu trebuia să se afle acolo, în locul în care a fost rănit, antreprenorul refuza să-i plătească vreo despăgubire.

— Nu a avut noroc, bietul Barberin, spuse bărbatul, nu a avut noroc; există șmecheri care ar fi profitat de această ocazie pentru a li se plăti rente, o pensie, dar bărbatul dumitale nu va avea nimic.

Și, uscându-și pantalonii care deveneau scorțoși sub noroiul întărit, repeta întruna aceste cuvinte: „nu a avut noroc”, cu un sincer regret, care dovedea că el s-ar fi lăsat schilodit dacă ar fi avut speranța că astfel ar fi câștigat o pensie.

— Totuși, spuse el, terminându-și povestirea, l-am sfătuit să-l dea pe antreprenor în judecată.

— Un proces costă mult.

— Da, dar asta nu contează dacă îl câștigi!

Tușa Barberin ar fi vrut să se ducă la Paris, dar i se păru a fi un drum foarte greu. Era o călătorie atât de lungă și costisitoare!

A doua zi dimineață, ne-am dus în sat să-i cerem sfatul preotului. Acesta nu o sfătui să plece decât dacă era sigură că-i poate fi de folos bărbatului ei. Îi scrisese totuși preotului spitalului unde Barberin era îngrijit și, peste câteva zile, primi un răspuns în care se spunea că tușa Barberin nu trebuia s-o pornească la drum, ci doar să-i trimeată ceva bani bărbatului ei, pentru că acesta îl va da în judecată pe antreprenorul la care lucra și din pricina căruia fusese rănit.

Trecură zile, săptămâni și, din când în când, soseau scrisori, iar în toate se cereau noi sume de bani; ultima, mai insistentă decât celelalte, spunea că, dacă nu are bani, să vândă vaca pentru a face rost de ei.

Numai cei ce au trăit la țară, cu țăranii, știu câtă disperare și durere se poate ascunde în aceste două cuvinte: „vinde vaca”.

Pentru un naturalist, vaca este un rumegător, pentru un excursionist este un animal care face bine în peisaj când își ridică botul umed din iarba plină de rouă, pentru un copil de la oraș este sursa cafelei cu lapte, a brânzei și a smântânei; dar pentru un țăran înseamnă cu mult mai mult. Oricât de sărac ar fi și oricât de numeroasă i-ar fi familia, este sigur că nu va suferi de foame atâta timp cât are o vacă în staul. Cu o frânghie, sau doar cu un curmei înnodat în jurul coarnelor, un copil plimbă vaca de-a lungul drumurilor mărginite cu iarbă, acolo unde pășunea nu aparține nimănui, iar seara toată familia are unt în supă și lapte pentru a-și muia cartofii; tatăl, mama, copiii cei mari și cei mici, toată lumea trăiește de pe urma vacii.

Noi trăiam atât de bine de pe urma vacii noastre, tușa Barberin și cu mine, încât până atunci aproape că nu mâncasem carne. Dar nu ne asigura numai existența de fiecare zi, ci era tovarășa, prietena noastră, căci nu trebuie să vă imaginați că vaca este un animal nătâng; din contră, este un animal inteligent și cu multe însușiri sufletești, cu

atât mai dezvoltate dacă i le-ai cultivat prin educație. Noi o mângâiam pe a noastră, îi vorbeam, ne înțelegea și, cu ochii ei mari și rotunzi, plini de blândețe, știa să ne facă să înțelegem ce voia sau ce simțea.

În sfârșit, o iubeam și ea ne iubea.

Totuși, trebuia să ne despărțim, căci numai prin „vânzarea vacii” putea fi satisfăcută cererea de bani a lui Barberin.

Un negustor a venit și, după ce a examinat-o bine pe Roșcata, după ce-a pipăit-o îndelung, dând din cap nemulțumit, după ce a repetat de sute de ori că nu-i trebuie, că este o vacă de oameni săraci, pe care n-o putea revinde că nu avea lapte, că dădea unt prost, s-a hotărât până la urmă să o ia, dar doar pentru că avea un suflet bun și pentru a o ajuta pe tușa Barberin, care era o femeie de treabă.

Sărmana Roșcata, ca și cum ar fi înțeles ce se întâmplă, refuză să iasă din staul și a început să mugească.

— Treci în spatele ei și gonește-o, mi-a spus negustorul, întinzându-mi biciul pe care-l avea în jurul gâtului.

— Asta nu, i-a răspuns tușa Barberin.

Apucând vaca de frânghie, i-a vorbit cu căldură.

— Haide, frumoaso, vino, vino!

Și Roșcata a ascultat-o; pe drum, negustorul a legat-o în urma căruței și ea n-a avut încotro și a trebuit să urmeze calul.

Noi am intrat în casă. Dar mult timp i-am auzit mugetele.

Nu mai aveam lapte, nici unt. Dimineața aveam o bucățică de pâine; seara, cartofi cu sare.

Lăsata secului a sosit la puțin timp după ce-o vândusem pe Roșcata. Anul trecut, pentru lăsata secului, tușa Barberin îmi făcuse clătite și gogoși, iar eu mâncasem atâtea, încât tușa Barberin fusese foarte bucuroasă. Dar atunci o avea pe Roșcata, care ne dăduse laptele pentru a face aluatul și untul pentru a le prăji în tigaie.

Roșcata nu mai era. Nu mai aveam nici unt, nici lapte, îmi spuneam cu tristețe, deci nu va fi nici lăsata secului.

Totuși, tușa Barberin mi-a făcut o surpriză. Cu toate că nu împrumuta de la nimeni, a cerut o cană de lapte unei vecine, o bucată de unt alteia și, când m-am întors spre prânz, am găsit-o punând făină într-o oală de lut.

— Oh, făină! am spus eu, apropiindu-mă.

— Ei bine, da, spuse ea zâmbind, este făină, dragul meu Rémi, făină bună de grâu. Uite ce frumos miroase.

Dacă aș fi îndrăznit, aș fi întrebat-o la ce servea făina aceea; dar tocmai pentru că voiam să știu, nu îndrăzneau să vorbesc. Și, pe de altă parte, nu voiam să-i spun că știam că este lăsată secului, pentru a nu o întrista pe tușa Barberin.

— Ce se face din făină? întrebă ea privind-mă.

— Pâine.

— Și mai ce?

— Terci.

— Și mai ce?

— Păi... nu știu.

— Ba da, știi, dar deoarece ești un copil bun, nu îndrăznești să spui. Știi că astăzi este lăsată secului, ziua clătitelor și a gogoșilor, dar, fiindcă nu avem nici lapte, nici unt, nu îndrăznești să vorbești. Nu-i așa?

— Oh, tușa Barberin.

— Deoarece m-am gândit mai demult la toate astea, am făcut în așa fel ca această sărbătoare să nu-ți lase o amintire urâtă. Uită-te în covată și în oală.

Când am ridicat capacul oalei și pe urmă m-am uitat în covată, am văzut laptele, untul, ouăle și trei mere.

— Dă-mi ouăle, mi-a spus tușa Barberin, și, în timp ce eu le sparg, cojește merele.

În timp ce tăiam merele felii, ea a spart ouăle în făină și a început să bată totul, turnând deasupra, din când în când, o lingură de lapte.

Când aluatul a fost lungit, tușa Barberin a pus vasul pe cenușa fierbinte. Nu ne mai rămânea decât să așteptăm seara, căci la cină trebuia să mâncăm clătitele și gogoșile.

Pentru a fi sincer, trebuie să mărturisesc că ziua mi s-a părut lungă și că am ridicat de multe ori șervetul care acoperea covata.

— Ai să răcești aluatul, îmi spuse tușa Barberin, și nu va mai crește.

Dar el creștea bine și, din loc în loc, făcea un fel de bășicuțe, care se umflau și apoi plezneau. Aluatul în dospire răspânda un miros de ouă și lapte.

— Fă niște surcele, îmi spuse ea, avem nevoie de un foc iute, fără fum.

În sfârșit, veni seara și lumânarea fu aprinsă.

— Pune lemne pe foc, îmi spuse ea.

Nu fu nevoie să-mi spună de două ori acest lucru pe care-l așteptam cu nerăbdare. Imediat, din vatră se înălță o flacăra dreaptă și lumina ei mișcătoare umplu toată încăperea.

Atunci, tușa Barberin luă tigaia de pe perete și-o așeză deasupra focului.

— Dă-mi untul!

Luă cu vârful cuțitului o bucată cât o nucă și-o puse în tigaie, unde se topi sfârâind.

Ah, era într-adevăr un miros care-ți gâdila nările, cu atât mai mult cu cât nu-l mai simțisem de mult timp.

Muzica produsă de sfârâiturile untului era o muzică veselă.

Cu toate că eram foarte atent la această muzică, am auzit niște pași în curte.

Cine putea să ne deranjeze la această oră?

O vecină, fără îndoială, să ne ceară niște cărbuni. N-am stăruit asupra acestui gând, căci tușa Barberin, care scufundase polonicul în vasul cu aluat, îl scurse și îl turnă în tigaie, unde se întinse ca o pânză de cocă albă, așa că nu era momentul să te lași distras.

Un toiag lovi pragul, apoi ușa se deschise brusc.

— Cine-i acolo? întrebă tușa Barberin, fără să se întoarcă.

Un bărbat își făcu apariția și flacăra vetrei care-l lumină din plin scoase în evidență o bluză albă și un toiag pe care-l ținea în mână.

— Așadar, e sărbătoare? Nu vă deranjați, spuse bărbatul cu o voce dură.

— Ah! Dumnezeu! spuse tușa Barberin luând tigaia de pe foc, tu ești Jérôme?

Apoi, luându-mă de braț, mă împinse spre bărbatul care se oprise în prag.

— E tatăl tău!

II

BARBERIN

M-am apropiat la rândul meu să-l îmbrățișez, dar bărbatul mă opri cu vârful toiagului.

— Cine-i ăsta? Mi-ai spus...

— Ei bine! da, dar... nu era adevărat, pentru că...

— Ah! nu era adevărat, nu era adevărat.

Bărbatul făcu în direcția mea câțiva pași cu toiagul ridicat, iar eu, instinctiv, m-am dat înapoi.

Ce făcusem oare? De ce eram vinovat? De ce mă privea astfel când eu voiam să-l îmbrățișez?

Nu am avut timp să examinez aceste întrebări care se îmbulzeau în mintea mea tulburată.

— Văd că sărbătorii lăsata secului, spuse el, este foarte bine, căci îmi este și mie foame. Ce ai la cină?

— Făceam clătite.

— Văd, dar nu clătite dai să mănânce unui om care a făcut pe jos zece leghe.

— Nu am nimic altceva. Nu te așteptam...

— Cum nimic? Nimic la cină?

Sprijinit de masă, îl priveam.

Bărbatul privi în jurul lui.

— Iată niște unt.

Apoi ridică ochii în tavan, acolo unde altădată era agățată slănina; dar cârligul era demult gol; de bână atârnavă doar niște funii de usturoi și ceapă.

— Iată și ceapă, spuse el, dând jos cu toiagul o funie; patru cinci cepe și o bucată de unt și vom avea o supă bună. Scoate clătita de acolo și prăjește-mi ceapa în tigaie.

Să scoată clătita din tigaie! Tușa Barberin nu spuse nimic. Din contră, făcu repede ce-i ceruse omul ei, în timp ce acesta se așeză pe bancheta din colțul vetrei.

Eu nu îndrăzneam să părăsesc colțul în care mă retrăsesem din cauza toiagului; sprijinit de masă, îl priveam.

Era un bărbat de vreo cincizeci de ani, cu o față aspră și cu un aer sever. Își ținea capul aplecat pe umărul drept în urma rănii suferite, și această diformitate îi dădea un aspect amenințător.

Tușa Barberin puse din nou tigaia pe foc.

— Cu această bucățică de unt ai de gând să faci supă? întrebă el.